

הוצאת ספריו וכתביו הק'
ומסעלים להפצת תורתו

משתגעין ומתלהטין ב תורת האור החיים הקדוש

פרשת ויצא תשפ"ג | גליון סה

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

עם כח התורה אפשר לנצח היצר הרע

וַיֵּשֶׁם מְרֹאֲשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא (כח, יא).
קשה דלכאורה מיותר המילים "וישכב במקום ההוא", שהרי התורה מספרת שחלם שם חלום ובודאי ישן. ויש לפרש לפי מה שאמרו חז"ל (חולין צ"א ב') שקיפל הקב"ה את כל הארץ תחת ראשו של יעקב אבינו, וזהו מרמז הכתוב דיעקב שכב בכל ארץ ישראל.

וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲנִי יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי (כח, טז).

פירש רש"י שאם היה יודע שהוא מקום קדוש לא היה יושן. וקשה דהרי אם לא היה יושן לא היה זוכה לחלום נבואי וכל ההבטחות שהקב"ה הבטיח לו בחלום. ויש לפרש, דכוונת יעקב אבינו היתה שאם היה יודע שהוא מקום קדוש, היה מכין עצמו לנבואה, כי הנבואה צריכה הכנה, ואפשר שאם היה מכין עצמו, היה מתנבא בהקיץ ולא בחלום, ועל כך הצטער יעקב אבינו.

וַיְהִי כַּעֲרֵב וַיִּקַּח אֶת לָאָה בַּתוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלָיָהּ (כט, כג).

קשה מדוע כתב "ויהי" לשון צער, ומפרש רבינו וזה לשון קודשו: **צער גדול גרם בהטעאת הצדיק וגרם פזור תוקף הקדושה וכו', ולצד המעשה שחשב יעקב ברחל ועשה פעלה בלאה, נתפזרו בחינות הקדושה, ותחלש גבורת הקדש, עכ"ל"ק.**

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לָאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי (ל, טז).

קשה דלא מצינו שהתפללה על זה, ובפרט שלא כתוב כן בארבע הלידות הקודמות. ויש לפרש "ישמע" מלשון הבנה, שהבין וידע הקב"ה כוונתה במעשה זה, **"שהוא לתכלית מצוה ואהבתה בהקדוש ברוך הוא ובמצוותיו, וקלקלה השורה במעשה זה, גם ה' קלקל לה השורה, כי כפי השורה לא היו עולים זה אלא ד', ותהר ותלד בן חמישי יותר מהשורה, מדה כנגד מדה.**

וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבַּב בְּלָבָן וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה פָּשַׁעִי מֵהַ חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אֶחְרָי (לא, לו).

קשה מהו ההדגשה "בלבן". ויש לפרש, דרק לבן ראה והחשיב זאת כמריבה, אבל באמת לא היה בזה מריבה, ורק הקפדה בעלמא. ועוד יש לפרש דיעקב נזהר שלא להוכיחו בפני אנשים אחרים, רק הריב היה ביחידות עם לבן, שלא יכלם לבן בתוכחתו.

'חרנה' שגורם לחרון אף בעולם באמצעות החטאים.

ואלו הם הדרכים להינצל מיצר הרע: **וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם - 'פגיעה' לשון תפילה, תפילה לה' שינצל מיצר הרע, וַיִּלָּן שָׁם כִּי כָּא הַשָּׁמֶשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל עַד סוּף יָמֵי כְשִׁיעָרִיב שֶׁמֶשׁוֹ וְתֵצֵא נִשְׁמָתוֹ, וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם - רמז על לימוד התורה, שנקרא 'אבני המקום' שבכוח התורה הוא רוגם והורג את היצר הרע כמו עם אבנים, וַיֵּשֶׁם מְרֹאֲשֵׁתָיו - רמז לקריאת שמע, שקוראים על המיטה, וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא - יזכיר לו יום המיתה, שהוא מקום שכיבה הידוע.**

אולם כל העצות יחד אינם מועילים בלי לימוד התורה, והם רק בתוספת ללימוד התורה, **כי אין דבר המציל מיצר הרע כמו לימוד התורה, אלא שלפעמים יש צורך בעצות נוספות להכניע את יצר הרע.**

ובספר חפץ ה' כתב רבינו לבאר לשון הגמרא: **"יעסוק בתורה. נצחו מוטב, ואם לא יקרא קריאת שמע".** שלכאורה מדוקדק ביותר בתיבות "אם נצחו מוטב" שנראה כמיותר, והיה מספיק שיכתוב "ואם לא נצחו יקרא קריאת שמע".

אלא כוונת הגמרא, שאם הצליח לנצח בעצה של לימוד התורה לבד מוטב, ואם זה לא הצליח והספיק, "יוסיף" לקרוא קריאת שמע או להזכיר יום המיתה, אבל עצות אלו לבד אינם מועילים בלי לימוד התורה.

ולפי דברי רבינו אלו מיושב בפשיטות, מה שהקשו המפרשים מדוע לא נתנה הגמרא מיד את העצה של "זכיר לו יום המיתה" שהוא העצה המועילה ביותר. ולפי דברי רבינו מיושב, כי אין זו עצה מועילה בפני עצמה, אלא היא כתוספת וסיוע לעצה של לימוד התורה.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלָּן שָׁם כִּי כָּא הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיֵּשֶׁם מְרֹאֲשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא. (כח, י-יא)

בהמשך הפרשה (פסוק יד) מפרש רבינו: **וְאָמְרוּ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם עַל דָּרְךְ אוֹמְרִים ז"ל (בְּרִכּוֹת ה'): וְזֶה לְשׁוֹנָם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לְעוֹלָם בְּרִגְזֵי אֲדָם יֵצֵר הַטּוֹב וְכֹי' וְאִם לֹא - יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, דְּכַתִּיב (תְּהִלִּים ד) אָמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם. וְהוּא אוֹמְרוֹ מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם, פְּרוּשׁ בְּגִינּוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהֵם דְּבָרֵי תּוֹרָה. גַּם יִתְיַחַס לָהֶם אֲבָנֵי הַמָּקוֹם שֶׁבָּהֶם נִסְקַל וְנִרְגַּם יֵצֵר הָרַע וְכַחוֹתָיו, וְהוּא אוֹמְרִים ז"ל (סוֹטָה כ.א) תּוֹרָה מַצְלֵת מֵיֵצֵר הָרַע בֵּין בְּזֵמַן שֶׁעוֹסֵק בָּהּ בֵּין בְּזֵמַן שֶׁאֵינּוֹ עוֹסֵק בָּהּ.**

וְאָמְרוּ וַיֵּשֶׁם מְרֹאֲשֵׁתָיו, יִכְנֹן עַל דָּרְךְ מַה שְּׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אִם לֹא נִצְחָה? קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה שֶׁנֶּאֱמַר עַל מִשְׁכַּבְּכֶם.

וְאָמְרוּ וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא יִכְנֹן לָמָּה שְׁפָטִים רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לֹא נִצְחָה וְזָכַר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּשְׁכַּב, שֶׁכִּיבָה הַיְדוּעָה בְּמָקוֹם הַיְדוּעַ, דָּרְךְ כָּל הָאָרֶץ, בֵּית מוֹעֵד לְכָל חַי. וְאַחַר כָּל הַתְּנָאִים הַלְלוּ מִבְּטָח הוּא שֶׁיִּנְצַח הַיֵּצֵר הָרַע.

רבינו מפרש בדרך רמז, שהפרשה עוסקת ביציאת הנפש מהעולם העליון לעולם הזה, עם היצר הרע, ומרמזת התורה מה הם העצות לנצח היצר הרע, שהם שלושה עצות האמורות בדברי חז"ל, לימוד התורה, קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים, ושיזכיר לו יום המיתה. ולפני ואחרי הכל צריך 'תפילה' בכל יום כדי להינצל מיצר הרע.

וכך הם פירוש הפסוקים: **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב - הנשמה נקראת 'יעקב' היוצא ממקור הנשמות בעולם העליון הנקרא בְּאֵר שְׁבַע, והולך עמו היצר הרע הנקרא**

אגדה והסידות

האבן ששם יעקב היה האבן שתיה

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת וְגו'. יִרְאֶה כִּי הִיא זֹאת אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה (זֶהר ח"א עב).
שְׁהִזְמִינָה לְמַקְדֵּשׁ. (כח, כב)

בשפתי צדיקים (דינאוויץ) העיר על לשון רבינו 'ראה' דמשמע שמדיליה הוא, וכן כתוב הדר בזוה"ק פר' נח (ח"א עב, א), וז"ל (בתרגום ללה"ק): ששאל השואל לרבי יהודה על מה שאמרת בפסוק זה, והאבן הזאת וגו', דזהו האבן שתיה, האיך אפשר, והלא אבן שתיה עד שלא נברא העולם היה, וממנו נשתל העולם, ואתה אמרת אשר שמת, דמשמע שיעקב שם לו עתה. ועוד שאלתי שיעקב היה בבית אל, וההוא אבן היתה בירושלים. ור' יהודה השיב לו, שכיון שקפל הקב"ה תחת יעקב כל ארץ ישראל, נמצא שגם האבן הזאת היתה תחתיו.

וכן הביא הרמב"ן (לעיל פס' י"ז) **מהפרקי דרבי אליעזר** (פרק ל"ה): והביט יעקב וראה את השמש בא במערב, וילן שם כי בא השמש, לקח יעקב שתיים עשרה אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו ושם אותם מראשותיו וכו', השכים יעקב בבקר וכו', ושב יעקב ללקט האבנים ומצא אותן כלן אבן אחת, ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה, שנאמר ויצוק שמן על ראשה.

מה עשה הקב"ה, נטל רגל ימינו וטבע את האבן עד עמקי התהומות ועשה אותה סניף לארץ כאדם שהוא נותן סניף לכיפה, לפיכך נקראת **אבן שתיה** ששם הוא טבור הארץ, ומשם נפתחה הארץ, ועליה היכל ה' עומד, שנאמר והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלקים, עכ"ל.

בדוחק י"ל דעיקר כוונת רבינו אינה לחדש שזהו אבן השתיה, אלא לחדש שיעקב הזמין והכין אבן זו, כמו שסיים 'שהזמינו למקדש'. דפסטיה דקרא 'היה בית אלקים' הוא כפירש"י שיעקב נדר שיקריב שם קרבנות, ומה שדרשו בזוה"ק ובפדר"א מ'היה בית אלקים' שהיא האבן שעליה עומד בית המקדש, הוא דרך דרש, אבל לא פירשו שעל זה היה הנדר של יעקב, שהרי דבר זה אינו בידו של יעקב לבנות את ביהמ"ק, אך רבינו מחדש שיעקב אבינו הזמין את האבן לבית המקדש, וזה גופא בכלל הנדר, שהאבן הזאת תהיה לבית המקדש. (ואחר דבריו אולי אפשר לפרש כן גם בדברי הזוה"ק).

המקל נחשב כרגליו

ויש'א יעקב רגליו. נִתְפַּנְּן בְּזֶה כִּי עֲנִי הָיָה וְלֹא הָיָה לוֹ לֵשֵׂא, רַק רִגְלָיו. (כט, א)

בשערי אורה (תשע"ז) העיר, דהגם שהיה עמו גם מקלו, כדכתיב בפר' וישלח (לב, יא) כי במקלי עברתי את הירדן, ופרש"י לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי בלבד, מ"מ חזינו שאונקלוס שם תרגם 'ארי יחיד', הרי שהמקל נחשב כחלק מגופו.

ועיין בגמ' שבת (קנב, א) אמר ליה רבי לר"ש בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך, אמר ליה 'משתים נעשו שלש', פרש"י שצריך אני משענת. הרי שהמקל נחשב כמו רגל שלישית שלו, ואתי שפיר דברי רבינו דלא היה לו לישא אלא את רגליו.

ומדויק בזה הלשון 'וישא' יעקב רגלו, כי את המקל שהוא כרגלו הוא צריך לאחוז וליתול בידו.

הלכה ודרוש

למה לא הועיל נדרו של יעקב במחשבה

וידר יעקב נדר לאמור. פְּרוּשׁ, שְׁהוֹצִיא הַנְּדָר בְּשִׁפְתָיו כִּי זֹלַת זֶה נְדָר בְּלֵב אִינוּ נְדָר. (כח, כ)

הקשה בכלי חמדה (אות ב'), דהא קי"ל (שבועות כו, ב) דבקדשים מהני אף מחשבה מדכתיב "כל נדיב לב עולות", וא"כ יעקב אבינו שהקדיש לגבוה כמו שאמר "עשר אעשרנו לך", היה מועיל נדרו אף במחשבה, ולמה כתב רבינו דנדר בלב אינו נדר.

וכתב לתרץ דמה שחל הקדש במחשבה אינו מדין נדר, ד"לא יחל דברו" כתיב דהיינו דיבור, אלא מועיל מדין 'קנין' דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, ומדין קנין מועיל דוקא במקדיש דבר שבא לעולם, אבל במקדיש דבר שלא בא לעולם לא חל מצד קנין שהרי 'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'. אלא חל משום נדר, כמבואר ברמב"ם (פ"ו מהל' ערכין הל' לב-לג). וראיה מהאי קרא שיעקב הקדיש כל אשר יתן לו השם, שהוא דבר שלא בא לעולם. ולפי זה אתי שפיר שמשום נדר גרידא לא מועיל במחשבה אלא בדיבור, וכנ"ל דכתיב "לא יחל דברו" דהיינו דיבור דייקא. וכעין זה כתב ליישב בספר רינת יצחק (סורוצקין) דילפוטא ד"כל נדיב לב עולות" אינו מדין נדר אלא חיוב מחודש מדברי קבלה. וכ"כ פירוש זה מנדפשיה בשו"ת בנין שלמה בחידושים עה"ת.

ובספר **ציב פתגם** (לכ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג צוק"ל) הוסיף, שתירוץ הכלי חמדה מרומז בלשון הפסוק עצמו, "וידר יעקב נדר לאמור", פירוש היות שנדרו הועיל רק משום נדר בעלמא ולא משום קנין, לכן **לאמר** באמירה, ולא היה סגי במחשבה.

אולם **בקובץ הפרדס** (עלברג, שנה נ"ה ס' מ"ג) הקשה חכם אחד על הכלי חמדה, דלהדיא מבואר דלא כדבריו בטור (חו"מ ס' י"ב) בשם תשובת הרא"ש, באדם שקנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ואחר שקנאו נמלך ולא רצה להקדישו, שאם קנה אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום הוי דברים שבלב, ואמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו, אע"ג דכתיב "כל נדיב לב עולות" הא אמרינן חולין מקדשים לא לפינן, והאידינא כל הקדש דין חולין יש לו, עכ"ל. הרי דעכ"פ בהקדש ממש היה מועיל מחשבה כזו, שכשיקנה הקרקע יקדישו לגבוה, אע"פ שכעת הוא דבר שלא בא לעולם.

ולכן כתב לתרץ באופן אחר, דיעקב לא הקדיש לגבוה, אלא כדפירש הרד"ק בפירושו עה"ת ד"עשר אעשרנו לך" היינו שיתן מממונו צדקה לעניים, ונקט רבינו כשיטת הפוסקים (בחז"מ שם, ובירור"ד ס' רנ"ח ס"ג) דנדר צדקה לא מהני במחשבה (וכבר העיר בזה בכלי חמדה).

כמו"כ הקשה בספר **אבן יהושע** (וייס) על סברת הכלי חמדה, דלא גרע מהאומר הרי עלי עולה דמהני במחשבה, שלכאורה הוא גם כשאין לו כעת בהמה. והביא מדברי **האבני נזר** (יור"ד ס' ש"ו) **והעונג יו"ט** (ס' ק"ז) דמה שהקדש מועיל במחשבה אין הכוונה שחל קדושה על החפץ כמו כל מקדיש בהמה, רק שחל חיוב על הגברא לקיים מחשבתו להביא קרבן. אך ציין שברש"י קדושין (מא, ב) משמע להדיא דחל חלות הקדש על הבהמה. ובאמת האריכו בזה האחרונים, וכבר העירו מרש"י הנ"ל (עי' שו"ת בית שלמה יור"ד ח"ב ס' ק"ט, ובגליוני הש"ס קדושין שם, ואכ"מ). אך כל ענין זה אינו נוגע לדברי רבינו, שהרי כאן בלא הכי לא היה ליעקב בהמה ברשותו, וכנ"ל דהוי דבר שלא בא לעולם, אלא כל הנידון על חלות הנדר על הגברא.

וכתב לתרץ באופן אחר, ע"פ מה שהקשה הרמב"ן (ריש פר' מטות) איך מהני נדרי הקדש הלא אין נדר בקום ועשה, ותירץ שכיון דסופו לחול על הבהמה חל כבר הנדר מעיקרא. ולפי"י יש לומר שבאמת הדין שהאומר הרי עלי עולה חל מדין נדר, היינו דווקא כשיש לו כבר הבהמה ברשותו דאז הוי נדרו כעין תחילת חלות על הבהמה, אבל דבר שלא בא לעולם לא יחול במחשבה בעלמא מדין נדר. אך העיר דלמאי דקיי"ל דאפילו נדרי צדקה חלין במחשבה בודאי לא גרע מזה, וכן לא גרע מנדרי מצוה. וכבר הבאנו לעיל (מהכלי חמדה וקובץ הפרדס) דאכן רבינו אזיל כשיטת הפוסקים דנדר צדקה אינם חלים במחשבה.

ובברכת שמעון תירץ, ע"פ מה שכתב **המהר"י קורקוס** על הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ב) דבנדר במחשבה מועיל רק לחייבו דבר, אבל לאו דבל תאחר ליכא אלא בנדר שנדרת בפין. והנה יעקב אבינו נענש על איחור נדרו כמבואר ברש"י פרשת וישלח (לה, א), וזה שכתב רבינו שבהכרח היה לו להוציא בפיו כי זולת זה אינו נדר לעבור עליו בכל תאחר. ויש להמתיק דבריו, שיעקב רצה בדווקא לנדר נדר שעוברים עליו בכל תאחר כדי שיהיה לו התחייבות גדול יותר לקיים נדרו ולא יתשל בו.

מאת מגדולי שיעור וחונן תורת האור החיים הקדוש מעידינו:
עם הספר 'כל הכתוב לחיים' המוביל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על
ספר 'אור החיים' הקדוש, ברגישים 'מתוקות ועריבות' בדברי האור
החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד בכדי
ש'משתנגנון ופתלשין אחריה'.

להשיג בכל חנויות הספרים, או בקו המושת' 0733.743.620

אור החיים' – ספרו הקדוש על התורה

מאמרים משובבי נפש להתלהט ולהתקדש בלימוד אור החיים הקדוש

לאור באור החיים

לאחר פטירת הרה"ק רבי יוסף מאיר ממחנבוקה זי"ע, בא בנו כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יהושע העשיל זצוק"ל לקבל סמיכה מדודו-זקנו הרה"ק רבי דוד מסקווירא זי"ע. בין הדברים אמר לו בשם אביו, הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, שאמר:

"אין די יונגע יארן האב איך געלערנט אסאך בספר 'אור החיים' הקדוש, ווייל ווי קען א איד זעהן דער אור החיים אז מ'לערנט נישט דעם 'אור החיים' (= בשנות צעירותי למדתי הרבה בספר 'אור החיים' הקדוש, שכן כיצד יכול אדם לראות את אור החיים בלי ללמוד בספר 'אור החיים') ---

והוסיף: "אויף די עלטערע יארן האב איך זיך א נעם געטון צום 'מאור עינים'. דארט זעט מען דאך ממש ווי מ'איז גארנישט" (= בשנות בגרותי לקחתי עצמי לספר 'מאור עינים', בו רואים ממש כמה שאנחנו כלום) - 'ילקוט מאורי אור', מפי כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א, ששמע מאביו כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל.

איברא, גם בשנות זקנותו הקפיד להגות ב'אור החיים' הקדוש מדי ליל שבת, במשך שעתיים לפחות, כאשר יסופר: שבעה חודשים קודם פטירתו, בליל שבת קודש פרשת עקב תרמ"ד, קרא לבניו ושאל, האם למדו את דברי רבנו ב'אור החיים' הקדוש על הפסוק (דברים ט, א) "שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן", שביאר בזו הלשון:

"אומר 'שמע ישראל', פירוש: תנו דעתכם למאמר זה שאני אומר לכם 'אתה עובר', מה רצוני לומר לכם בזה 'אתה עובר'. והשכילו כוונתי במאמר זה מה הוא. והוא עליו השלום נתכוון להעיר על מה שאירע אליו שהוא אינו עובר, ולזה אמר 'אתה', לומר ולא אני, והטעם כאומרם ז"ל (דברים רבה ג, יא) וזו לשונם: 'לפתוח להם פתח שייבקשו עליו רחמים' עד כאן. התכוון הרה"ק מסקווירא לעורר את בניו ולבקשם שיתפללו בעדו, אך לא הבינו כוונתו ולא ירדו לסוף דעתו. לאחר שנפטרו, התבטא בנו הרה"ק רבי נחום מסקווירא זי"ע ואמר: "על דא קא בכינא". ולאחת הגרסאות, אף לאחר פטירתו לא נזכרו בניו באותו מעשה, עד לשנה הבאה בה הגה בנו בחומש שנפל לו בירושה מאביו, וכשהגיע לפרשת עקב ראה שקיפל וסימן באותו דף.

בעל התשובה המפורסם הרה"ק רבי חיים דוד דאקטור זי"ע [שאביו שהתגורר בזאלושין שבפולין - אדם פשוט היה, אך לפי מסורת מקובלת התברך מפי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בבו שיאיר את העולם - כשכר על מצות פדיון שבויים שהתגלגלה לידי וקיימה. בצעירותו, נשלח כעילוי ללמוד בפיעטרקוב, שם נלכד בשחיתותיו של הרופא המשכיל של העיר, ובעידודו עקר מפולין לברלין שבגרמניה כדי

מפרשיסחא זי"ע והרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע, הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע והרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצה זי"ע ואחרים. רבים כינוהו 'האדמו"ר הרופא', למרות שסירב לבקשת חסידים שפנו אליו לאחר פטירת הרבי מלובלין (את הפונים שלח להרבי ר' בונם מפרשיסחא, באומרו במליצה: "אינכם זקוקים לרופא, די לכם ברוקח" (מקצוע בו התמחה הרה"ק מפרשיסחא). הוא אף המשיך להתהלך במלבוש אירופאי שעה שעסק ברפואה. איברא, למרות שלא הנהיג עדה ולא ערך שולחנות, הסכים לקרוא פתקאות ונדע כפועל ישועות.

בשנת תקע"ו עבר מזאלושין לראדומסק, הסמוכה לפיעטרקוב, מערי המושב הגדולות בפולין, בה שימש כרופא הראשי בבית החולים העירוני. הוא סירב לבקשת הנציב הרוסי בפולין לעמוד בראש שירותי הבריאות, וזאת כמחאה על תנאי החיים הנמוכים של אחיו היהודים. כשהתגורר בראדומסק ובפיעטרקוב ראה עצמו כחסידו של הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' מראדומסק זי"ע, והוא ראהו כ'תלמיד חבר' והפליג בשבחו. עשרים שנה לאחר פטירתו, בכ' בשבט תרי"ח, הקימו אוהל על קברו שבבית החיים בפיעטרקוב ורבים נהרו למקום מנוחתו.

בימי מחלתו האחרונה בא לבקר הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע, ומצאו שהוא נאנח בייגונו. לשאלת ה'תפארת שלמה' לסיבת אנחותיו, השיב רבי חיים דוד: "מתייסר אני על כל אותן השנים שהעברתי לריק". ביקש ה'תפארת שלמה' לנחמו ואמר בלשון הכתוב (במדבר ו, יב) "והימים הראשונים יפלו". התרומם רבי חיים דוד ממשכב חליו ואמר ברגש:

"אנו מבקשים שיקומו הימים הראשונים, ובזכות הספר 'אור החיים' הקדוש שאני הוגה בו בכל ליל שבת - מקווה אני שיקומו" (בית דלי' בני ברק תשד"ם) להרה"ח רבי יצחק דוד לידר זצ"ל (ושם הרחיב בסיפור התקרבותו, כפי שסיפר הרה"ק בעל ה'שמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע); קונטרס 'תפארת בנים אבות', בספר 'תפארת בית דוד' להגה"צ רבי משה יאיר ויינשטוק זצ"ל; בספר 'החסידות' לרבי אהרן מרקוס ז"ל (תלמידו של ה'תפארת שלמה') מובא שתלה דבריו בזכות שהספר 'אור החיים' הקדוש שגור על שפתיו כלשונו. וכן בשיחת כ"ק האדמו"ר רבי חי יצחק מרחמסטריווקא-ארה"ב שליט"א, בשם הגה"ח רבי משה שלמה ווייס-בטלן זצ"ל).

להשתלם ברפואה. משהתפרסם כמומחה בקסקרטיני הלגינות הפרוסיים, הובא לברלין והתמנה לרופאו האישי של הקיסר פרידריך וילהלם השלישי. למזלו, בארמון המלוכה התחתן עם בת למשפחה יהודית - בתו של הבנקאי שמואל הלוי לנדו מברסלוי - ולא התבולל עם בת נכר. לאחר שנוסדה 'דוכסות וורשה' - בשנת תקס"ז, התבקש כיבושו של נפוליאון בונאפרטה - התבקש על ידי הדוכס (מלך סקסוניה, פרידריך אוגוסט, בן בריתו של נפוליאון) לשמש כרופא הראשי שישרת בחלונות הגבוהים ויעמיד תלמידים שינצרו מורשתו. משנכבשה הדוכסות - לאחר כשלוש פלישת חיילי צרפת לרוסיה, בשנת תקע"ב - החליט 'קונגרס וינה' למסור את הדוכסות לרוסיה, כמדינה עצמאית למחצה, וורשה הפכה להיות בירת 'פולין הקונגרסאית' הנתונה לשלטון הצר הרוסי. וד"ר ברנהארד - על מכונו נותר. באותה תקופה התעצם כוחו של חוג היהודים המתבוללים וד"ר ברנהארד נמנה עליו.

באחד הימים נתקל בהרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שקיברו והרעיף עליו חיבה, ואף יעץ לו שבעת צרה ינדב מטבע לצדקה. לאחר זמן קצר נקלע לצרה צרורה, ועמדה לו אותה עצה להינצל. בשונו ללעלוב, סח את קורותיו ואמר כי קושיות באמונה הסיתוהו מדרך הישר. הורה לו הרה"ק מלעלוב שיצה קושיותו הראשונה ויישבה באזניו על אתר. כשביקש תשובות ליתר קושיותיו - שבע עשרה במספר - נטלו הרה"ק מלעלוב והביאו אל רבו הרה"ק רבי יעקב יצחק 'החוזנה' מלובלין זי"ע. הראה לו הרבי מלובלין פנים זעופות עד כי נסתתמו טענותיו ולא העז לפצות פיו. רק כשנאש ובא לבקש ברכת פרידה, שמע את הרבי מלובלין מסתובב בחדרו וסח:

"כשליהודי יש קושיא פלונית באמונה, יש להשיב לו" ומנה את שבע עשרה קושיותיו ויישבן עד לאחת. אף זאת מסופר, כי באמרה חריפה אחת הפך הרה"ק מלעלוב את כל עולמו. "הרי אם תחזור בתשובה שלמה" - פנה ואמר לו - "אין לשער ולתאר את גודל הנחת רוח שתגרום לאבינו שבשמים". נכנסו הדברים בלבו דרכיו של עכנאי, ועל אתר החליט להמיר דרכיו מן הקצה אל הקצה. הרה"ק מלעלוב המשיך להדריכו, עד כי קודם הסתלקותו התבטא הרה"ק מלעלוב, כי זו היתה שליחותו בהאי עלמא, להשיב בתשובה את הרה"ק רבי חיים דוד דאקטור.

בה בעת שזנח את דרכי ההוללות וסיגל הנהגות של פרישות וסיגוף, המשיך לשמש כרופא מהולל בשירות בית המלוכה, ובמקביל התבקש לסייע ברפואתם של צדיקי הדור - כהרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זי"ע, הרה"ק רבי ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, הרה"ק רבי יעקב יצחק מפרשיסחא זי"ע ותלמידיו הרה"ק רבי שמחה בונם

ה"עץ" שהציל מהגזל

בפרשתינו אנו למדים על הפעולות שעשה יעקב בחכמה להציל את מה שגזל ממנו לבן הארמי.

בימי עלומיו שימש רבינו האור החיים הקדוש זצ"ל כרבה של העיר סאלי. באותה תקופה נזדמן פעם סוחר אמיד לסאלי בדרך למסעיו, ובערב שבת היה מעשה ויחפש מקום לעשות את השבת. הוא פנה לאחד מנדיבי הלב שבעיר וביקש להתאכסן אצלו.

איזו שאלה? וודאי אשמח לארח אתכם בביתי. היתה תשובתו. המשיך האורח: מוכרח אני לסדר כמה ענינים עד בואי אליך, ובכן אשמח באם יודיע לי כבודו, כיצד מגיעים לביתו, ובינתיים אבקש ממנו שיואל בטובו לשאת את תרמיל הכסף שלי לביתו, אינני רוצה להסתובב ברחובות עם כל כך הרבה כסף. הסכים המארח, סחב את התרמיל, והצניעו בירכתי הבית.

את השבת בילה האורח באווירה נוחה ונעימה, וכצאת השבת הודה למארחו על האירוח. והיכן תרמילי? שאל האורח בעמדו על פתח הבית.

- איזה תרמיל?

-זה עם הכסף שמסרתי בידכם להוביל לביתכם.

-לא היו דברים מעולם, לא נמסר בידי שום כסף.

בלית ברירה הזמין האורח את מארחו לדין תורה, בבית דינו של האור החיים הקדוש.

הקשיב הרב לטענות שני הצדדים, ופנה אל המארח: מה דעתך על החשד הלזה?

-שקר בפיו. ענה האיש. הלוואי ולא הזמנתו אל ביתי.

לאחר מכן פנה האור החיים הקדוש לתובע, ושאלו האם יש לו עדים שראו את מסירת התרמיל לידי מארחו?

-עמדנו תחת העץ בשעה שנתתי לו את כספי.

אמר לו האור החיים: אמרת עץ, מהר לך ותזמין את העץ ל"בית דין".

האורח שהיה לו אמונת צדיקים, האמין כי האור החיים הקדוש עומד לבצע איזה מעשה נסים עם העץ, ומשום כך נחפז לצאת לכיוון בו עמד העץ.

בינתיים פונה הרב אל הנתבע, ושואל אותו אמור נא מהי השערתך האם כבר הגיע האיש לשם?

-ענה הנתבע: בהחלט שלא, הן מרחק רב מכאן ועד העץ.

נענה האור החיים הקדוש: פיד הכשילך, לדבריך שלא מסר לך האיש שום כסף, איך תדע לשער את המרחק.

ועד שחזר הלה מן העץ עמד תרמילו בחדר הבית דין.

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק'

מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

וְעֵינֵי לֵאָה רְכוֹת וְרַחֵל הָיְתָה יִפְתַּת תְּאֵר וַיִּפֹּת מִרְאָהּ.

הנה לאה היתה נראית גדולה, ואילו רחל היתה עדיין קטנה בגיל ובמראה, אבל היתה יפת תואר ומראה מכל הבחינות בחן וכבוד שמשך עיני כל רואה. עם כל זה, התורה אומרת שיעקב אהב את רחל, לא בגלל אלו הסיבות החיצוניות, כי אם לעצם האהבה הפנימית שידע שהיתה בת זוגו.

וַיְהִי בְעֶרְבַּ וַיִּקַּח אֶת לֵאָה בָתוּ וַיָּבֵא אֶתָּה אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלָיָהּ.

'ויהי' מלשון צער, לפי שלבן הרמאי ברמאותו גרם לכך שנתפזרו כוחות הקדושה, מאחר שיעקב כיוון בדעתו להינשא עם רחל, ורצה להעמיד את מלכות כהונה ומעלת קדושת הבכורה שאצל הבן הראשון דוקא מבת זוגו רחל, ולא ידע שבפועל היתה זאת לאה, ומאז נחלשו גבורות הקדושה.

ולבן בטומאתו, 'ויקח' את לאה, ולא כתיב 'הביא', כי היא בצדקותה לא רצתה בכך, ומיאנה בדעתה שלא להסכים לדבר, אלא שלבן הכריחה ועמד עליה בכח ובחזקה, ולקחה אצל יעקב בכפייה.

'ויבא עליה', ולא הרגיש בכך שלאה היתה גדולה בהרבה, מחמת גודל צדקותו של יעקב שהיה אז 'ראשית אוני', וללמדנו שהיה שמור וגדור מכל הרהור ומכשול, וכלל לא ידע את כל אשר נעשה, וכל מעשיו היו בדקדוק היטב כנפסק בהלכה, לכן כתיב ויהי בבוקר, ואכן נודע הדבר על רמאותו של לבן.

וַתֹּאמֶר לָהּ הֲמַעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָי בְּנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָי בְּנִי. וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּ וַתִּצֵּא לֵאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלָי תָּבוֹא...

מבאר רבינו שטענת לאה היתה כי מלבד הענין שיעקב אהב את רחל וענין זה כשלעצמו מסוגל וגורם שתוליד, עוד נוסף על כך מעשה הדודאים שכתוב בזהר הק' שזהו סגולה להוליד, ונמצאו שתי סיבות אלו היו אצל רחל שתזכה להוליד יותר מלאה. על זה השיבתה רחל לוותר לה בפעם הזאת.

ותצא לאה החוצה לקראת יעקב, וקראתו לבוא לאהלה. ויש להבין איך יתכן כזאת שלאה בצדקותה עשתה דבר שנראה כאינו הגון וראוי, והיה לה להמתין עד שיכנס יעקב הביתה ושם תאמר לו בקשתה.

אלא יסוד עצום וגדול רמוז כאן, שנהגה בחסידותה ברצותה להעמיד שבטי קה וזוהרה ביותר, כי לא רצתה לבייש את אחותה שתקנא בה, אחר שכבר יבוא יעקב לאהלה של רחל, ומשם יצא ויבוא לאהל לאה. לכן עשתה דבר משונה ואפילו שכולם ידברו עליה שנהגה כך בפרהסיא ויצאתה החוצה לקראתו, ובפרט שרחל לא תכלם,

וישמע אלקים באותו זמן. כי ידע השי"ת כי הסיבה שנהגה כך, למרות שכולם ידברו ויזלזלו בה, מגודל הכוונה להעמיד שבטים, ושחלילה לא תתבייש אחותה. ומאז נולד יששכר, אפילו שכבר נאמר 'ותעמוד מלדת' כיון שעשתה דבר המקלקל השורה זכתה במידה כנגד מידה לשכר שלא מן השורה.

זכותו יגן עלינו זכרונו צדיק לברכה